

2024 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA YER ALAN VATANSEVERLİK DEĞERİNİN 5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABI'NA YANSIMASI¹

Reflection of the Value of Patriotism in the 2024 Social Studies Curriculum in the 5th Grade Social Studies Textbook

Emine AybÜke YİĞİT², Selman ABLAK³

Öz

Vatanseverlik değeri, bireylerin ÷lke ve millet sevgisini içselleştirmeleri bakımından toplumsal bütünlüğün sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu değeri benimseyen bireyler, yaşadıkları ÷lkeye karşı aidiyet, sevgi ve bağlılık duygularını geliştirerek, ÷lkesinin gelişimine ve refahına katkı sağlamayı bir sorumluluk olarak görürler. Vatanseverlik yalnızca duygusal bir bağlılık biçimi değil; aynı zamanda bireylerin toplumsal sorumluluk bilincini, milli kimlik farkındalığını ve ortak değerleri yaşatma isteğini güçlendiren çok boyutlu bir değerdir. Bu bilincin erken yaşlarda kazandırılması, bireylerin aidiyet duygularının kalıcı biçimde yerleşmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Etkin vatandaş yetiştirme amacını temel alan sosyal bilgiler dersi, öğrencilere vatanseverlik değerinin kazandırılmasında en uygun derslerden biri olarak gör÷lmektedir. Bu nedenle, söz konusu değerin öğrencilere hangi düzeyde, hangi temalar aracılığıyla ve nasıl bir yaklaşımla aktarıldığının incelenmesi gereklidir. Değerlerin öğrencilere etkili biçimde kazandırılmasında temel öğrenme araçlarından biri olan ders kitaplarının incelenmesi gereklidir. Değerlerin öğrencilere etkili biçimde kazandırılmasında temel öğrenme araçlarından biri olan ders kitaplarının incelenmesi, bu açıdan önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, araştırmanın amacı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde hazırlanan 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan vatanseverlik değerinin, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında nasıl ve hangi biçimlerde yansıtıldığını belirlemektir. Nitel araştırma desenlerinden doküman inceleme yöntemiyle yürüt÷len araştırmada veriler, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan iki ciltlik 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarından elde edilmiştir. Verilerin betimsel analizle incelenmesi sonucunda, vatanseverlik değerinin öğrenme alanları arasında dengesiz bir biçimde dağıldığı saptanmış ve bu doğrultuda daha bütüncül bir öğretim yaklaşımı önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretim programı, ders kitabı, değerler eğitimi, vatanseverlik.

Abstract

The value of patriotism plays a significant role in ensuring social cohesion by fostering individuals' internalization of love for their country and nation. Individuals who embrace this value develop a sense of belonging, affection, and loyalty toward their homeland, and regard contributing to the nation's development and welfare as a civic responsibility. Patriotism is not merely an emotional attachment; it is also a multidimensional value that strengthens individuals' sense of social responsibility, national identity awareness, and desire to preserve common values. Instilling this awareness at an early age is of great importance for the lasting establishment of national identity and a sense of belonging. The Social Studies course, which aims to raise active citizens, is considered one of the most suitable subjects for fostering the value of patriotism among students. Therefore, it is essential to examine how this value is conveyed to students, through which themes, and to what extent. Textbooks, as one of the primary instructional tools for effectively imparting values to students, need to be analyzed in this regard. Accordingly, the aim of this study is to determine how and in what forms the value of patriotism, included in the 2024 Social Studies Curriculum prepared within the framework of the *Century of Türkiye Education Model*, is reflected in the 5th-grade Social Studies textbooks. The study was conducted using the document analysis method, one of the qualitative research designs. The data were obtained from the two-volume 5th-grade Social Studies textbooks published by the Ministry of National Education. The descriptive analysis of the data revealed that the distribution of the patriotism value among learning areas was unbalanced, and a more holistic instructional approach was therefore recommended.

Keywords: Social Studies, curriculum, textbook, value education, patriotism.

¹ Bu çalışmanın bir bölümü 15-17 Mayıs 2025 tarihleri arasında düzenlenen 13. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu yazar, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID ID: 0009-0005-6439-7291, aybukeyigit07@gmail.com

³ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID ID: 0000-0001-8538-1292, selmanablak@gmail.com

GİRİŞ

Değerler; bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını biçimlendiren temel inançlardan biri olması yönüyle toplumsal hayatın vazgeçilmez unsurlarındandır. Değer “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel anlamda ürettikleri her şeyi kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünüdür” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019). Değer; bireyin yaşamına yön veren, iş ve günlük hayatının ayrılmaz bir parçası olan; ideallerini, tercihlerini, kararlarını, davranışlarını ve kültürünü şekillendiren inançlar ve yargılar bütünüdür (Erdem, 2003; Özgener, 2004; Robbins, 1994). Doğan (2007) değeri, “birey ya da toplum tarafından ideal olarak kabul edilen bir varoluş ya da davranış biçimi” şeklinde tanımlamaktadır. Gömleksiz (2007)’e göre değer, toplumsal yapının devamlılığını sağlayan temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, bireylerin toplumsal hayata uyum sağlamaları ve ortak değerler etrafında toplanmaları açısından değerlerin sistemli bir şekilde bireylere kazandırılması değerler eğitimi aracılığıyla mümkün olmaktadır. Nitekim değerler, bireylere kazandırılabilen ve öğrenme süreçleri yoluyla aktarılabilen unsurlar olarak kabul edilmektedir. Keskin (2008) değerler eğitimi, bireylere değerlerin kazandırılmasına yönelik bilinçli ve planlı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Kiriş ve Ablak’a (2023) göre ise değerler eğitimi bireylerin toplumla uyum içinde yaşamalarını kolaylaştırmakla kalmayıp aynı zamanda kültürel aktarımı sağlayarak millî bilincin gelişimine de katkıda bulunmaktadır. Bu doğrultuda, eğitim-öğretim kurumlarında yer alan değerler eğitiminin, bireysel ve toplumsal gelişimi destekleyen önemli bir unsur olduğu ifade edilebilir. Böylece değerler eğitimi, öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişimine katkıda bulunarak onları gerekli donanıma sahip vatandaşlar olarak yetiştirmektedir. Bu perspektif, hem bireysel kimlik oluşumunu destekler hem de toplumun kültürel sürekliliğini sağlar. Öğrencilerin kazandıkları değerler, günümüzde ve gelecek yaşamlarında toplumsal, kamusal veya özel alanlarında bilinçli ve etik davranışlar sergilemelerine de zemin hazırlar niteliktedir.

Sosyal bilgiler dersi; öğrencilerin tarih, coğrafya, kültür vb. açısından bilgi edinmeleriyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda toplumsal değerleri de öğrenerek bu bilgileri gündelik yaşantılarında kullanabilen bilinçli bireyler olmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, ders sürecinde değerlerin kazandırılması; öğrencilerin sosyal, etik ve kültürel kimliklerinin oluşumunda, demokratik bilinç ve toplumsal sorumluluk duygusunun gelişiminde önemli rol oynar (Rokeach, 1973; Schwartz, 1992). Sosyal bilgiler dersi; milli kimlik, saygı, sorumluluk gibi evrensel değerlerin öğrencilere aktarılmasında etkili bir yol olarak görülmektedir. Bu değerler, sadece teorik bilginin ötesinde öğrencilerin kişilik gelişimlerinde etkili bir rol oynamaktadır. Demircioğlu ve Tokdemir’e (2008) göre, sosyal bilgiler derslerinde; vatan, millet, bayrak, devlet, yönetim biçimi, hak ve sorumluluk gibi temel kavramların öğretilmesi yoluyla öğrencilere vatandaşlık bilinci kazandırılması amaçlanmaktadır. Sosyal bilgiler eğitiminin temel amaçlarından biri; Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan, Atatürk milliyetçiliği etrafında birleşen, Cumhuriyetin kazanımlarına sahip çıkan, geleneksel değerleri koruyan ve aynı zamanda çağdaş ve evrensel değerlere açık bireyler yetiştirmektir. Bu hedef doğrultusunda, vatandaşlık görevlerinin kavratılması ve bireylere değer temelli davranışların kazandırılması öncelikli bir rol üstlenmektedir. (Avcı, İbret ve Karasu Avcı, 2017).

Değer eğitiminin birey ve toplum üzerindeki dönüştürücü ve yapıcı etkilerini irdelediğimiz bu noktada vatanseverlik değeri de ulusal kimliğin ve toplumsal birliğin inşasında merkezi bir rol oynamaktadır. Vatanseverlik, bireyin yaşadığı ve ait olduğu topluma ve ülkeye duyduğu bağlılık, sevgi ve fedakârlık duygusu olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu değer, hem tarihi geçmişimizin hem de günümüzün sosyal yapısının temel taşlarından biri olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda vatanseverlik değeri, hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemli bir yere sahiptir. Avcı’ya (2015) göre vatanseverlik, bireyin toplum içindeki rolünü kavramasına yardımcı olarak toplumsal uyum sağlama ve sosyalleşme sürecini destekler. Vatanseverliğin birey ve toplum üzerindeki işlevsel etkileri kadar tarihsel süreçteki yeri de bu değer anlaşılmada önemli bir yere sahiptir. Tarihsel sürecimize baktığımızda; ulusumuzun kurtuluş ve bağımsızlık mücadeleleri, birlik ve beraberlik içinde oluşumuz, gösterilen fedakârlıklar vatanseverliğin en önemli örneklerindendir. Bu tür tarihsel deneyimler şiiirlerimize, destanlarımıza, hikâyelerimize de ilham kaynağı olmuştur. Bu örnekler, vatanseverliğin sadece politik veya askeri bir kavram olmadığını aynı zamanda duygusal ve kültürel bir boyutunun da olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu yolda Türk milletinin en önemli rehberlerinden biri olan Mustafa Kemal Atatürk, gerek yaşamında gerek aldığı kararlarda gerekse bu yoldaki sözlerinde vatanseverliğin önemini vurgulamaktadır. Atatürk, vatanseverlik anlayışını milletin bağımsızlık ve varlık mücadelesi bilinciyle bütünleştirmiştir. “Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır; fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır” sözüyle, vatan sevgisinin ve Cumhuriyetin ebedi değer olduğunu vurgulamıştır.

Vatanseverlik değerinin en iyi ve etkili şekilde verilebileceği derslerden biri olan sosyal bilgiler dersi, bireylere vatanseverlik bilincini kazandırarak yaşadıkları topluma ve tarihlerine duyarlılıkla yaklaşmalarını sağlamaktadır. Öğretim programı doğrultusunda hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında, toplumun temelini oluşturan değerlere geniş biçimde yer verilmektedir (Güçlü, 2019). Bu minvalde ders kitapları, öğrencilere vatanseverlik bilincini kazandırmayı amaçlayan çeşitli anlatımlar ve etkinlikler içermektedir. Ayrıca, ders kitapları üzerinden sunulan zengin içerikler,

öğrencilerin değerleri somutlaştırabilmelerine ve hatta günlük yaşam deneyimleriyle ilişkilendirmelerine yardımcı olmaktadır. Ders kitapları, öğretmene rehber olmasıyla beraber öğrencinin ulaşabildiği ve faydalanabildiği ilk kaynaklardan biri olması nedeniyle büyük öneme sahiptir. Bu nedenle, vatanseverlik değerinin ders kitaplarında nasıl işlendiği ve öğrencilere nasıl kazandırılmaya çalışıldığı da önem arz etmektedir. Alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler dersi bağlamında vatanseverlik değerini konu edinen çeşitli çalışmalara (Avcı, İbret ve Karasu Avcı, 2017; Aksoy, Kılcan ve Bilginer 2018; Karagözoğlu, 2018; Metin, Oran ve Karaderili, 2019; Tarhan ve Memişoğlu, 2021; Esenkuş ve Turan, 2024; Çam ve Yıldırım, 2025) rastlanılmaktadır. Ancak 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında hazırlanan güncel ders kitaplarında vatanseverlik değerini konu edinen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu durum araştırmayı önemli kılmaktadır. Bu araştırma, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında (1.-2. kitap) vatanseverlik değerinin nasıl ele alındığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın bu ana problemi bağlamında aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda vatanseverlik değeri içeriğe ne sıklıkta ve nasıl yansımıştır?
2. 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda Vatanseverlik değeri etkinliklere ne sıklıkta ve nasıl yansımıştır?
3. 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda vatanseverlik değeri ölçme değerlendirme bölümlerine ne sıklıkta ve nasıl yansımıştır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel yöntemde doküman incelemesiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında 2024 yılına ait 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (1. ve 2.kitap) incelenmiş ve vatanseverlik değerinin kitaba nasıl yansıtıldığı analiz edilmiştir. Kitapta yer alan metinler, etkinlikler, görseller, konu anlatımları ve ölçme ve değerlendirme bölümleri vatanseverlik değeri doğrultusunda analiz edilmiştir. Araştırmanın temelini doküman incelemesi deseni oluşturmakta olup bu yöntem görsel ve yazılı materyallerin ayrıntılı biçimde analiz edilmesine dayanmaktadır. Doküman incelemesi, nitel araştırmalarda kullanılan ve belirli yazılı ya da görsel materyallerin analiz edilerek veri elde edilmesini sağlayan bir yöntem olarak tanımlanabilir. Bu yöntem, mevcut belgelerin sistemli bir biçimde incelenmesini kapsar ve çoğunlukla araştırmacıların elde ettikleri verileri doğrulamak ya da derinleştirmek amacıyla tercih edilir (Bowen, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu kapsamda ders kitabında yer alan metinler (hikâyeler, anlatılar, bilgilendirici yazılar), etkinlikler (tartışma, drama, soru-cevap, proje çalışmaları vb.), görseller (resimler, haritalar, grafikler) ve konu anlatımları (ünite içerikleri, kavram açıklamaları) vatanseverlik değerinin nasıl ele alındığını belirlemek amacıyla sistematik bir şekilde incelenmiştir.

Veri Kaynağı

Araştırmanın verileri, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" bağlamında hazırlanarak 2024-2025 eğitim-öğretim yılında okutulan editörlüğünü Doç. Dr. Fatma Torun, Doç. Dr. İbrahim Turan ve Dr. Öğr. Üyesi Hamide Kılıç'ın yapmış oldukları, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 17.07.2024 tarih ve 110460159 ile 24.06.2019 gün ve 15 sayılı kararı ile eğitim aracı ve ders kitabı olarak kabul edilmiş olan 5.Sınıf sosyal Bilgiler Ders Kitabı'ndan (1.ve 2. kitap) sağlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada veriler Yıldırım ve Şimşek (2021) tarafından tanımlanan beş aşamalı doküman incelemesi modeli temel alınarak oluşturulmuştur. Buna göre veri toplama sürecinde araştırma kapsamına giren belge ve materyaller sistematik biçimde seçilip derlenmiştir. Elde edilen dokümanların birincil kaynak niteliği taşıyıp taşımadığı, değiştirilip değiştirilmediği gibi kriterler açısından değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Belgelerin bağlamı, kavramsal içeriği ve ifade edilen temel mesajları anlamlandırılmasına yönelik okuma ve kategorileştirme süreçleri gerçekleştirilmiştir. Toplanan bilgiler temalara ayrılarak içeriklerin betimlenmesi, sistematik kodlama ve karşılaştırmalı çözümleme teknikleriyle incelenmiş ve son olarak analitik işlemler sonucunda elde edilen veriler araştırmanın amaçları doğrultusunda yorumlanmış ve literatürdeki çıkarımlarla ilişkilendirilmiştir. Bu aşamalar sayesinde veri toplama süreci, hem kapsamlı hem de güvenilir nitelikli bilgiye erişimi destekleyecek biçimde yapılandırılmıştır. Elde edilen verilerin analizde betimsel analizden yararlanılmıştır. Bu kapsamda 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda vatanseverlik değerinin ne şekilde ve nasıl yer aldığı betimsel analizle kapsamlı şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Betimsel analiz, araştırmacıya ilgilenilen olguyu detaylı biçimde tanımlama ve farklı açılardan çözümleme imkânı sunarak derinlemesine anlayış kazandıran bir yaklaşımdır (Büyüköztürk ve diğ., 2008).

BULGULAR

Bu başlık altında, vatanseverlik değeri 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı özelinde öğrenme alanları temel alınarak içerik, etkinlik ve  l me-değerlendirme bölümleri üzerinden incelenmiştir.

Birinci Alt Probleme Dair Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi bağlamında, vatanseverlik değerinin 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında içeriğe ne sıklıkta ve nasıl yansıdığına bakılmıştır. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” şeklinde altı adet öğrenme alanı olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Vatanseverlik Değerinin  ğrenme Alanlarına Göre Frekans Tablosu

	�ğrenme Alanları	f	Sayfa	%
1.Kitap	Birlikte Yaşamak	29	s20(f:2),s22(f:3),s24(f:8),s23(f:1), s25(f:8),s29(f:1), s32(f:1), s34(f:4),s36(f:1)	35.4
	Evimiz Dünya	11	s82(f:5) ,s83(f:4), s92(f:2)	13.4
	Ortak Mirasımız	11	s100 (f:3), s102(f:1), s104(f:1), s106(f:3), s115(f:1), s134(f:1), s147(f:1)	13.4
2.Kitap	Yaşayan Demokrasimiz	27	s14(f:5), s18(f:9)s19(f:4),s23(f:2), s40(f:1),s60(f:2), s63(f:4)	32.9
	Hayatımızdaki Ekonomi	4	s82(f:1), s100(f:1), s112(f:2)	4.9
	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	-		0
Toplam			82	100

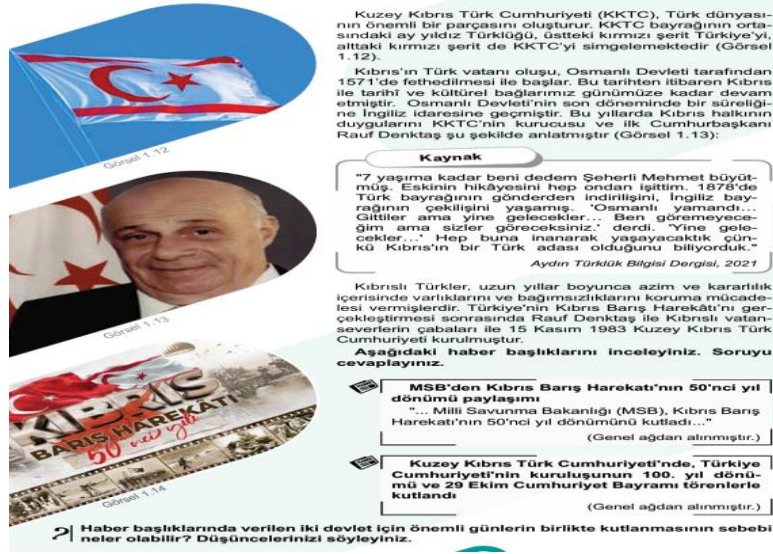
2024 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı,  ğrenme alanları bağlamında incelendiğinde vatanseverlik değeri doğrudan veya dolaylı olarak değinildiği tespit edilmiştir. Birinci  ğrenme alanında (f:29), ikinci öğrenme alanında (f:11), üçüncü öğrenme alanında (f:11), dördüncü öğrenme alanında (f:27), beşinci öğrenme alanında (f:4) sıklıkta vatanseverlik değeri rastlanırken altıncı öğrenme alanında vatanseverlik değeri rastlanmamıştır.

Birlikte Yaşamak  ğrenme alanında vatanseverlik değerinin dolaylı veya doğrudan olmak üzere (f:29) yer aldığı tespit edilmiştir. Aşağıda bu durumla ilgili ders kitabından örneklere yer verilmiştir.

Kültür, bir milletin tarih boyunca meydana getirdiği maddi ve manevi değ rlerinin bütünüdür. Toplum içinde dayanışma, birlik ve beraberliğin sağlanması önemli bir yer tutar. Kültür, bir toplumu millet yapan ve diğer milletlerden ayıran önemli özelliklerdir. Bu yönüyle Türk kültürü, Türk milletin hayat tarzını yansıtır.

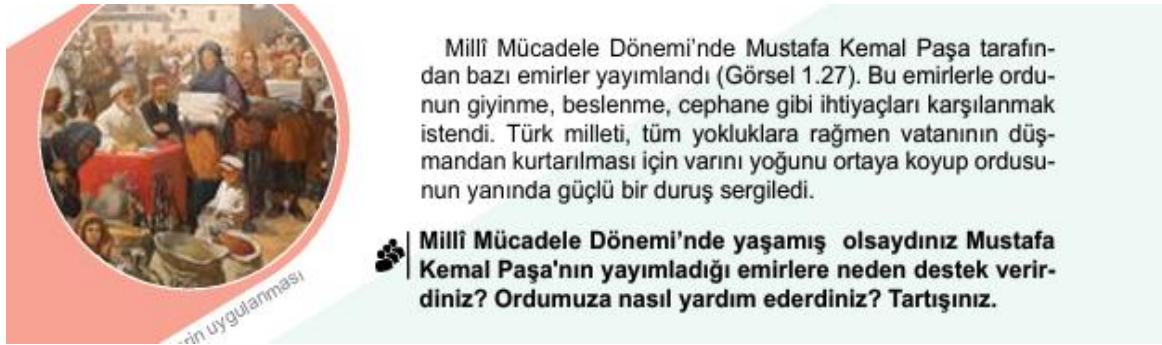
şekil 1. (MEB, 2024a, s.20)

şekil 1’de 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı’nda (1. kitap s.20) bir kısım sunulmuştur.  rnekte yer alan metin, kültürün bir milleti oluşturan temel değ rlerden biri olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, kendi kültürünü tanıyan, benimseyen ve gelecek kuşaklara aktarma sorumluluğu taşıyan bireylerin, aynı zamanda vatanına karşı bilinçli ve bağlı bireyler olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu yönüyle görselde yer alan metin, vatanseverlik değeri katkı sunmaktadır.

Şekil 2. (MEB, 2024a, s.24)

Şekil 2'de yer alan metinde vatanseverlik değerine doğrudan vurgu yapılmaktadır. Kıbrıslı Türklerin bağımsızlıklarını ve milli kimliklerini korumak adına verdikleri mücadele, vatan sevgisi, direnç ve milli birlik duygusunun açık bir yansımasıdır. Özellikle Türkiye'nin desteğiyle kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin oluşumu, vatanseverliğin tarihsel ve toplumsal bir değer olarak nasıl somutlaştığını göstermektedir. Bu yönüyle metin, vatanseverlik değerine güçlü biçimde yer vermektedir.

Şekil 3. (MEB, 2024a, s.34)

Şekil 3, vatanseverlik değerinin doğrudan yansıdığı güçlü bir örnektir. Millî Mücadele döneminde Türk milletinin orduya destek olmak adına gösterdiği fedakârlık, vatan sevgisinin ve toplumsal dayanışmanın somut bir ifadesidir. Tüm yokluklara rağmen halkın orduya yardım etmesi, bağımsızlık uğruna sergilenen birlik ve özverinin, yani vatanseverliğin açık bir göstergesidir. Bu nedenle metin, vatanseverlik değerine açık biçimde vurgu yapmaktadır.

Evimiz Dünya öğrenme alanında vatanseverlik değerine dolaylı veya doğrudan yollarla değinilen (f:5) yer tespit edilmiştir. Aşağıda ders kitabından örneklerle yer verilmiştir.

Metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Vatan topraklarının işgal edilmesi üzerine, düşmanlara karşı Millî Mücadele'yi başlattı-
gımız yıllardı. Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa, cephedeki askerlerin moralini yükseltip
millî duygularını güçlendirecek bir ulusal marşın hazırlanmasını istiyordu. Bunun  st rine
dönemin Millî Eğitim Bakanlığı milletimizin başlattığı mücadeleyi dile getirecek, bu kutsal
savaşta gösterilen kahramanlıkları destanlaştıracak bir marşın yazılması için yarışma d -
zenledi. Yarışmayı kazanacak kişiye büyük bir para  d l  verileceği ilan edildi. Yarışmaya
724 şiir katıldı. Yapılan değerlendirmede bu şiirlerin milletin düşünce ve hislerini dile getire-
cek özelliklere sahip olmadığı görüldü. Mehmet Akif (G rsel 2.39), millî marşın parayla ya-
zılamayacağını belirterek yarışmaya katılmamıştı. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hamdullah
Suphi, Balıkesir Milletvekili Hasan Basri'den Akif'i marşı yazmaya ikna etmesini rica etti.
Mehmet Akif, para karşılığı olmaksızın marşı yazmayı kabul etti. Vatan şairimiz Mehmet
Akif, Millî Mücadele'nin  mit ve iman duygularını, heyecanını en güzel şekilde yansıtan
İstikl l Marşı'nı 17 şubat 1921'de Ankara'da yazmıştı. 1 Mart 1921'de TBMM toplantısının
ikinci oturumunda Balıkesir Milletvekili Hasan Basri Bey marşın Hamdullah Suphi tarafın-
dan okunması için teklif verdi. Teklifin kabul edilmesi  zerine Hamdullah Suphi kürsüye
gelerek marşı okumaya başladı..

"Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak."

Marş o kadar beğenildi ki milletvekilleri tarafından ayakta alkışlandı. TBMM'nin 12 Mart
1921 tarihli oturumunda millî şair Mehmet Akif'in bu şiiri İstikl l Marşı olarak resmen kabul
edildi. İstikl l Marşı; o günden sonra resm  törenlerde, okullarda ve daha birçok yerde aynı
heyecanla okunmaktadır. Ay yıldızt  bayrağımız vatan semalarında dalgalandık a İstikl l
Marş'mız da okunmaya devam edecektir.

Mehmet Akif, İstikl l Marşı'nın yazıldığı günleri şöyle anlatmaktadır: "O günler, ne samimi
ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının ifadesidir. Binbir facia karşısında
bunalan milletin ıstırapları içinde kurtuluş dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o
marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz. Bunu yazabilmek için o
günleri görmek, yaşamak lazım. O şiir benim değil milletimindir. Benim millete karşı en b -
y k hediye budur." Ayrıca yeni bir İstikl l Marşı yazılmasından söz edenlere Akif "Allah, bir
daha bu millete İstikl l Marşı yazdırmazın!" cevabını vermiştir.

ataturkansiklopedisi.gov.tr

- 2 | **Ulusal bir marş yazımına ihtiyaç duyulmasının nedeni nedir?**
İstikl l Marşı'nı okuduğunuzda neler hissediyorsunuz?
Bu metne en uygun başlık ne olabilir?

şekil 4. (MEB, 2024a, s.82)

şekil 4, vatanseverlik değerinin hem bireysel hem toplumsal düzeyde nasıl somutlaştığını göstermektedir. Mehmet Akif
Ersoy'un İstikl l Marşı'nı hiçbir maddi karşılık beklemeden yazması, vatan sevgisinin güçlü bir örneğidir. İstikl l Marşı'nın
yazılış süreci, vatanın kurtuluşu için verilen mücadelenin ruhunu taşıdığı için doğrudan vatanseverlik değerıyla
ilişkilendirilebilir.

 rnek olayı okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Mustafa Kemal Atatürk, bayrak konusunda çok duyarlı bir komutan ve devlet adamı idi.
İzmir'in kurtuluşu sonrası 10 Eylül 1922'de İzmir'e ulaştığında İzmirliilerin bir sürprizi ile karşılaştı (G rsel 2.40). Karşıyaka'da kendisi için bir ev ve bu eve ulaşması için   ek buketi
gibi görünen bir de otomobil hazırlanmıştı. Karşıyaka'ya yolculuk başlamış, İzmir'in işgali
sonrası Kral Konstantin'in (Kıral Konstantin) de konakladığı Beyaz Köşk'e doğru yola  ıkıl-
mıştı. Konvoy, Köşk' n önünde durdu. Mustafa Kemal otomobilden indi. Köşk' n merdiven-
lerinden çıktı ve birden durdu. Biraz önce gülücükler dağıtan Mustafa Kemal sert bir tavırla
sordu:

– Bu nedir?

Orta yaşlı bir kadın cevap verdi:

– Yunan bayrağı Paşa'm! Bu eve yerleşen Yunan Kralı Konstantin; buraya ilk geldiğinde,
bu taşlığa serilen Türk bayrağını çiğneyerek geçmişti.

– Hata etmiş. Ben bu hatayı tekrar edemem. Bayrak milletin şerefidir. Ne olursa olsun,
yerlere serilmez ve  iğnenmez. Kaldırınız!

Yunan bayrağı yerden kaldırıldı ve Gazi Paşa Köşk'e girdi. Mustafa Kemal'in bu davranışı
dünyanın birçok yerinde baş haber oldu.

 rnek olayın videosu

- 3 | **Yukarıda verilen örnek olayda vurgusu yapılan bağımsızlık sembolü nedir? Söyleyiniz.**
Mustafa Kemal'in bu konudaki davranışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
** rnek olaydan hareketle bayrak bir millet için ne ifade etmektedir? Düşüncelerinizi
açıklayınız.**

şekil 5. (MEB, 2024a, s.83)

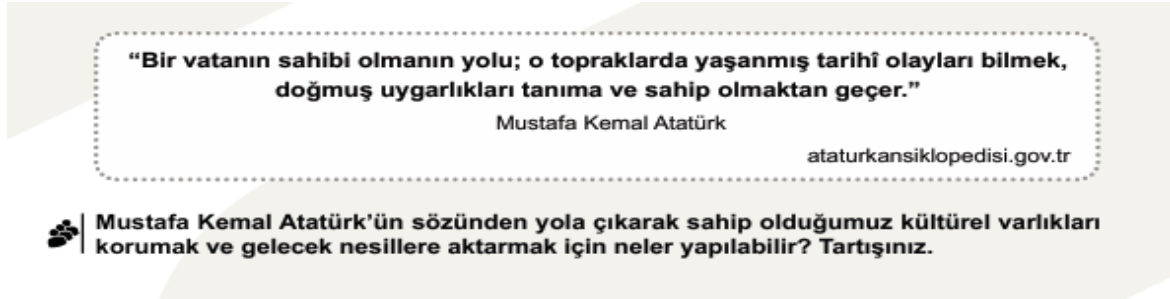
şekil 5'te değinilen örnek olayda Mustafa Kemal'in Türk bayrağına gösterdiği hassasiyet, sadece bir sembole değil, aynı
zamanda milletin bağımsızlığına ve egemenliğine duyulan saygının bir örneğidir. Bayrağın yere serilmesine karşı verdiği
tepki, bir liderin milletin değerlerine sahip çıkma kararlılığını ve vatanseverliğin günlük yaşamda nasıl tezahür
edebileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, olay doğrudan vatanseverlik değerıyla ilişkilidir.

Ortak Mirasımız  ğrenme alanında vatanseverlik değerine doğrudan ve dolaylı yollarla değinilen (f:11) yer tespit
edilmiştir. Aşağıda ders kitabından örneklerle yer verilmiştir.

Şekil 6. (MEB, 2024a, s.100)

Şekil 6'da İstiklal Madalyası'nın varlığı, dedenin Millî Mücadele'ye katılmış olması ve bu katılımın sonraki nesillere bir onur ve sorumluluk duygusuyla aktarılması, vatana bağlılık, tarihî bilinç ve millî aidiyet gibi vatandaşlık değerlerinin temel bileşenleriyle örtüşmektedir. Bu yönüyle, görsel ve örnek olay hem ailevi hem de millî düzeyde vatandaşlık değerine anlamlı bir katkı sağlamaktadır. Özellikle "gözüm gibi bakıyorum" ve "ailenin en kıymetli hazinesi" gibi ifadeler, vatani koruma mücadelesine verilen önemi ve bu değerlerin içselleştirildiğini göstermektedir.

Şekil 7. (MEB, 2024a, s.134)

Şekil 7'de yer alan Mustafa Kemal Atatürk'ün sözü, vatandaşlık değeriyle doğrudan ilişkilidir. "Bir vatanın sahibi olmanın yolu, o topraklarda yaşanmış tarihî olayları bilmek, doğmuş uygarlıkları tanıma ve sahip olmaktan geçer." ifadesi, bir bireyin yurt sevgisinin yalnızca duygusal bağlılıkla değil; aynı zamanda bilinçli bir tarih ve kültür farkındalığıyla mümkün olabileceğini vurgulamaktadır.

Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanında vatandaşlık değerine dolaylı veya doğrudan yollarla değinilen (f:27) yer tespit edilmiştir. Aşağıda ders kitabından örneklere yer verilmiştir.

Millî Mücadele'nin ardından  lkemizde Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde köklü yenilikler yapılmıştır (G rsel 4.3). Bu yeniliklerden biri de cumhuriyetin ilan edilmesidir. Cumhuriyetin ilanı, demokrasi açısından tarihimizeki önemli kararlardan biridir. Bu nedenle Cumhuriyet Bayramı, resm  bayramlarımız arasında yerini almıştır. Her yıl 29 Ekim'de Cumhuriyet Bayramı'nı büyük bir coşku ve sevinçle kutlarız. Aşağıda bu kutlamalara örnek görseller yer almaktadır (G rsel 4.4).

şekil 8. (MEB, 2024b, s.14)

şekil 8, vatanseverlik değerinin Cumhuriyet bilinciyle olan ilişkisini g cl  bir şekilde ortaya koymaktadır. Millî Mücadele sonrası Cumhuriyetin ilanı, Türk milletinin egemenliğini doğrudan kendi iradesiyle kullanma kararlılığının somut bir yansımasıdır. Cumhuriyet Bayramı'nın coşku ve sevinçle kutlanması ise ulusal kimliğe, bağımsızlığa ve Atatürk'ün liderliğinde kazanılan değerlere bağlılığın bir göstergesidir. Bu bağlamda görsel, doğrudan vatanseverlik değerini yansıtmaktadır.

“Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir.”

“Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı h r, irfanı h r' nesiller ister.”

atam.gov.tr

şekil 9. (MEB, 2024b, s.18)

şekil 9'da verilen Atatürk'ün sözleri cumhuriyetin temelini oluşturan millî egemenlik ve  zg r birey anlayışını vurgulamaktadır. “Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir.” ifadesi, halkın yönetime doğrudan katılım hakkını tanımlarken; “Cumhuriyet sizden ‘fikri hür, vicdanı h r, irfanı h r’ nesiller ister.” sözü ise vatanseverliğin yalnızca duygusal bağlılıkla değil, aynı zamanda  zg r düşünce, ahlaki sorumluluk ve bilgiyle donanmış bireyler yetiştirmekle mümkün olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle alıntılar, vatanseverlik değerini doğrudan yansıtmaktadır.

Cumhuriyet, egemenliğin millete ait olduğu ve bunu belirli s reler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimidir. Cumhuriyeti korumak ve yaşatmak başta yeni nesiller olmak üzere her Türk vatandaşının görevidir. Atatürk, TBMM'de okuduğu Nutuk adlı eserinin son sayfasındaki Gençliğe Hitabe'de bu konuya řu şekilde değinmiştir (G rsel 4.12):

“Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yeg ne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazineindir...”

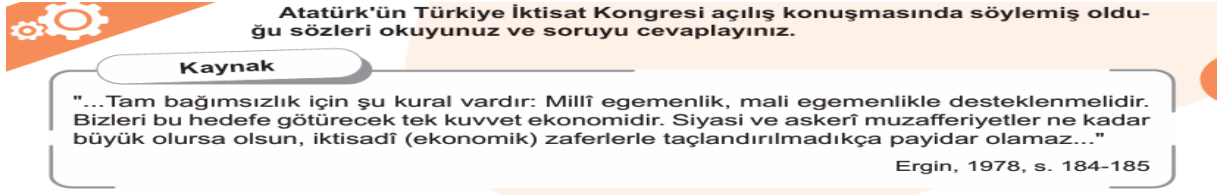

G rsel 4.12

şekil 10. (MEB, 2024b, s.19)

şekil 10, cumhuriyetin korunmasını ve yaşatılmasını bir vatandaşlık görevi olarak tanımlarken, özellikle genç nesillere bu sorumluluğun emanet edildiğini vurgulamaktadır. Atatürk' n Gençliğe Hitabesinde geçen ifadeler, cumhuriyetin ve bağımsızlığın sürekliliği için vatansever bireylerin bilinçli ve kararlı mücadelesine ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle içerik, vatanseverlik değerini doğrudan ve g cl  biçimde yansıtmaktadır.

Hayatımızdaki Ekonomi  ğrenme alanında vatanseverlik değerine dolaylı veya doğrudan yollarla değinilen (f:4) yer tespit edilmiştir. Aşağıda ders kitabından örneklere yer verilmiştir.

Şekil 11. (MEB, 2024b, s.100)

Şekil 11'de yer alan Atatürk'ün sözü, ekonomik bağımsızlığın, milli egemenliğin sürdürülebilirliği açısından vazgeçilmez olduğunu vurgulamaktadır. Siyasi ve askeri zaferlerin kalıcı olabilmesi için ekonomik güçle desteklenmesi gerektiği fikri, vatanseverliğin yalnızca savaş meydanlarında değil, ekonomik alanda da gösterilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle görsel, vatanseverliğin çok boyutlu bir sorumluluk olduğunu dolaylı olarak yansıtmaktadır.

Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanında vatanseverlik değerine dair bir bulguya rastlanmamıştır. Küreselleşen dünyada dijital vatandaşlık konusunu da göz önüne alacak olursak bu durum bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ayrıca programdaki dağılım dengesini de olumsuz etkilemektedir.

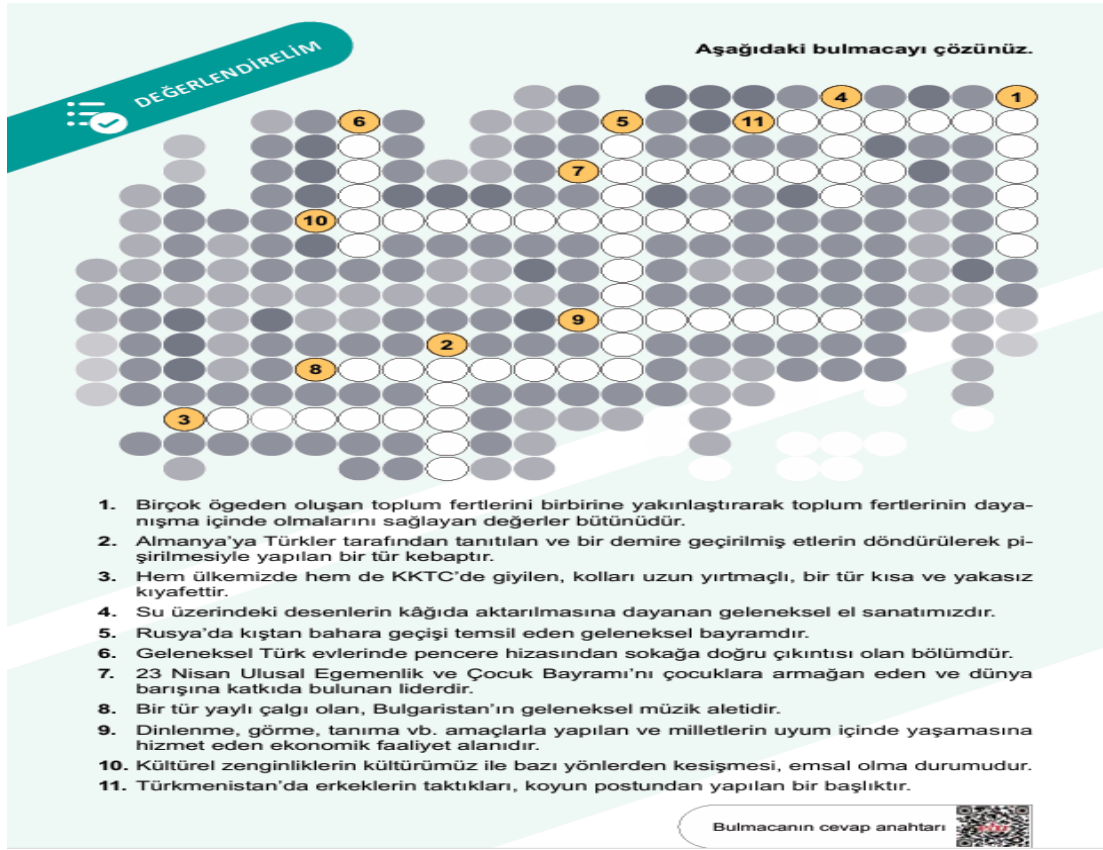
İkinci Alt Probleme Dair Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi bağlamında, vatanseverlik değerinin 2024 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda (1. ve 2. kitap) etkinliklere ne şekilde yansıdığına bakılmıştır.

Tablo 2. Vatanseverlik Değerinin Öğrenme Alanlarına Göre Frekans Tablosu

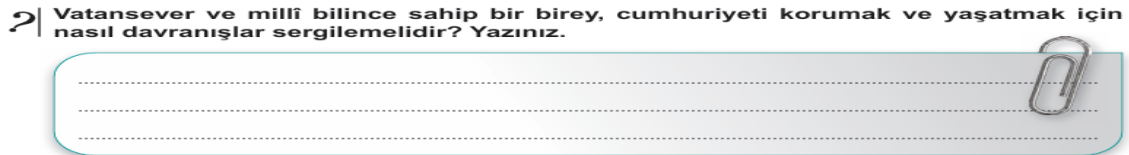
	Öğrenme alanları	f	Sayfa sayısı	%
1.Kitap	Birlikte Yaşamak	1	s32	33.33
	Evimiz Dünya	0		0
	Ortak Mirasımız	0		0
2.Kitap	Yaşayan Demokrasimiz	1	s19	33.33
	Hayatımızdaki Ekonomi	1	s82	33.33
	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	0		0
Toplam		3		%100

Tablo 2 incelendiğinde, vatanseverlik değeri etkinliklerde yok denecek kadar azdır. *Birlikte Yaşamak*, *Yaşayan Demokrasimiz* ve *Hayatımızdaki Ekonomi* öğrenme alanlarında olmak üzere toplamda (f=3) sıklıkta yer almıştır. Diğer öğrenme alanlarındaki etkinliklerde vatanseverlik değerine yer verilmemiştir. Aşağıda kitaptan örneklerle yer verilmiştir.

Şekil 12. (MEB, 2024a, s.32)

Şekil 12'de verilen etkinlikte; öğrenciler, kültürel miras, geleneksel oyunlar, yerel giysiler ve bayramlar gibi Türk kültürüne özgü kavramları anlamaya ve pekiştirmeye yönlendirilmiştir. Bulmaca yoluyla öğrenmenin sağlanması, değerlerin kalıcı öğrenmeye dönüşmesine katkı sağlar. Ayrıca bulmaca içerisinde "23 Nisan" gibi milli kimlik ve değerlerle ilişkili öğelere yer verilmesi, etkinliği dolaylı olarak vatanseverlik değeriyle ilişkilendirmektedir.

Şekil 13. (MEB, 2024b, s.19)

Şekil 13'te verilen etkinlik, doğrudan vatanseverlik ve milli bilinç kavramlarıyla ilişkilidir. Öğrencilerden, cumhuriyeti koruma ve yaşatma sorumluluğunu taşıyan bireyler olarak nasıl davranışları gerektiğini ifade etmeleri istenmektedir. Bu durum, bireylerde millî değerlere duyarlılık geliştirmeyi ve demokratik bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır. Etkinlik, vatanseverlik değeri doğrudan katkı sağlamaktadır.

Şekil 14. (MEB, 2024b, s.82)

Şekil 14'te verilen etkinlik sürdürülebilirlik, çevre duyarlılığı ve kaynakların verimli kullanımı temalarına odaklanırken, aynı zamanda öğrencilerin bu konuları vatanseverlik bilinciyle ilişkilendirmelerine de olanak tanımaktadır. Yönergede özellikle "kaynaklarımıza sahip çıkmanın ve bilinçli kullanımın vatanseverlik bakımından önemi" vurgulanmaktadır. Böylece etkinlik hem çevresel farkındalık hem de vatanseverlik değeri açısından çift yönlü bir kazanım hedeflemektedir.

Üçüncü Alt Probleme Dair Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi bağlamında, vatanseverlik değerinin 2024 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda ölçme değerlendirme bölümlerinde nasıl ve ne şekilde ele alındığına bakılmıştır.

Tablo 3. Vatanseverlik Değerinin Öğrenme Alanlarındaki Ölçme Değerlendirme ve Bölümlerine Göre Frekans Tablosu

	Öğrenme alanları	f	Sayfa sayısı	%
1.Kitap	Birlikte Yaşamak	0		0
	Evimiz Dünya	1	s92 (f:1)	20
	Ortak Mirasımız	0		0
2.Kitap	Yaşayan Demokrasimiz	2	s60 (f:2)	40
	Hayatımızdaki Ekonomi	2	s112 (f:2)	40
	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	0		0
Toplam		5		100

Tablo 3 incelendiğinde, öğrenme alanlarının sonunda yer alan ölçme ve değerlendirme bölümlerinde vatanseverlik değerine toplamda (f:5) sıklıkta yer aldığı tespit edilmiştir. Aşağıda kitaptan örneklere yer verilmiştir.

2. ÖĞRENME ALANI - DEĞERLER

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1	Çalışkanlık	2	Duyarlılık	3	Sorumluluk
4	Vatanseverlik	5	Yardımscverlik	6	Saygı
7	Dayanışma	8	İyilikseverlik	9	Adalet

- "T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ve TEMA iş birliği ile "Su Kardeşliği" projesi hazırlanmıştır. Bu proje kapsamında çocuklara yönelik su varlığının yaşam için önemi, su kirliliği, su tasarrufu, suyun sürdürülebilirliği ve su ayak izi konularında hazırlanan eğitim etkinlikleri gerçekleştirilmektedir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

- "Doğal ve beşerî çevre unsurlarımız, gelecek nesillere bırakacağımız önemli miraslardır. Bu sebeple ülkemizde doğal ve beşerî çevrenin korunması ve sürdürülebilir çevre bilincinin oluşturulması için projeler geliştirilmektedir. Bu projeler yetkili birimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanıp uygulanmaktadır."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

- "Ahmet, mahallesinde yer alan tarihî çeşmeyi çok sevmektedir. Bu çeşmeden ne zaman su içse çeşmenin yapımına katkısı olan insanlar aklına gelmektedir. Ahmet, eşsiz güzelliğe sahip bu çeşmenin kültürel bir miras olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden tarihî çeşmeyi korumaya yönelik düzenlenen bütün faaliyetlere katılmaya çalışmaktadır."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

Şekil 15. (MEB, 2024a, s.92)

Şekil 15'te çevre bilinci, doğal kaynakların korunması ve çevreye karşı duyarlılık gibi temalar ön plandadır. Değerler arasında *vatanseverlik* (4) yer almasına rağmen, metinlerde doğrudan ya da dolaylı olarak vatanseverliğe vurgu yapılmamıştır. Oysa doğal kaynakların korunmasının "vatani korumakla eşdeğer" olduğu fikri işlenebilirdi. Etkinlikte vatanseverlik temasının yalnızca tabloda yer alması ama açıklamalarda desteklenmemesi bir eksiklikler.

4. ÖĞRENME ALANI - DEĞERLER

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1	Çalışkanlık	2	Duyarlılık	3	Sorumluluk
4	Vatanseverlik	5	Yardımscverlik	6	Saygı
7	Dayanışma	8	İyiliksever	9	Adalet

- "Temel hak ve özgürlükler, demokratik ülkelerde yasalarla koruma altına alınmıştır. Bu hak ve özgürlükler dini, cinsiyeti, yaşı, mesleği ne olursa olsun herkese eşit olarak tanınmıştır. Bu durum, karar alma sürecinde vatandaşların bağımsızca hareket etmesine katkıda bulunmuştur."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

- "Demokratik ülkelerdeki bilinçli vatandaşlar temel hak ve özgürlüklerini bilir ve bunlara sahip çıkarlar."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

- "Demokrasi anlayışını benimsemiş bu vatandaşlar, özgürlüklerinin sınırsız olmadığını farkında olup başkalarının hak ve özgürlüklerine değer verir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

- "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

Şekil 16. (MEB, 2024b, s.60)

Şekil 16'da temel hak ve özgürlükler, demokratik katılım ve hak bilinci gibi temalar yer alıyor. Son cümledeki "Ey Türk gençliği!..." alıntısıyla birlikte *vatanseverlik* doğrudan ve güçlü biçimde vurgulanmıştır. Ayrıca değerler tablosunda da

vatandaşlık (4) yer almaktadır. Bu nedenle bu etkinlik, değer-soru uyumu açısından tutarlıdır ve vatandaşlık açısından başarılı bir örnektir.

5. ÖĞRENME ALANI - DEĞERLER

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Tasarruf	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Vatandaşlık	5 Yardımcı	6 Saygı
7 Dayanışma	8 İyiliksever	9 Adalet

- "Dünya nüfusunun artması ve ihtiyaçların çoğalıp çeşitlenmesi ile doğal kaynaklara duyulan gereksinim de artmaktadır. Doğal kaynakların hızlı ve bilinçsiz tüketimi ile doğal dengenin bozulması, iklim değişikliği, kuraklık, bitki ve hayvan türlerinin yok olması gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum kaynakların israf edilmeden, dikkatli ve verimli kullanımının önemini gündeme getirmektedir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

.....

- "Suyu korumak, vatani korumak gibidir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

.....

- "Dünya Su Günü, Birleşmiş Milletlerin aldığı bir karar ile 1993'ten bu yana her yıl 22 Mart'ta kutlanmaktadır. 22 Mart Dünya Su Günü'nün amacı, kısıtlı tatlı su kaynaklarının verimli kullanılması konusunda bireysel ve toplumsal bilinci yükseltmektir. Bu noktada sürdürülebilir çözümlerin önemini vurgulanması için 22 Mart'ta birçok etkinlik düzenlenir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

.....

Şekil 17. (MEB, 2024b, s.112)

Şekil 17'de çevre ve su kaynaklarının korunması teması ön plandadır. "Suyu korumak, vatani korumak gibidir." cümlesi doğrudan vatandaşlık kavramını çevresel duyarlılık üzerinden ele alır. Bu da çevre bilinci ile vatan sevgisinin nasıl bütünleştiğini gösteren olumlu ve anlamlı bir örnektir. Vatandaşlık değerinin hem tabloda yer alması hem de metinde açıkça yansıtılması etkinliğin güçlü yönüdür.

Bu üç etkinlikten yalnızca ikincisi ve üçüncüsü, hem değerler tablosunda hem de içerikte vatandaşlık temasına tutarlı biçimde yer vermektedir. Birinci etkinlikte vatandaşlık değeri tabloda yer alsa da içerikte karşılığı bulunmamaktadır. Bu durum, öğrencilere değerlerin sadece ezber değil, somut içeriklerle desteklenmesi gerektiğini göstermesi açısından önemlidir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmada Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli bağlamında okutulan 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda (1. ve 2. Kitap) vatandaşlık değerinin ne sıklıkta ve ne şekilde yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda; vatandaşlık değerinin kitapta dengeli ve yeterli bir şekilde yer almadığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin amaçlarına göre oluşturulması gereken ders kitabında değerlere gerekli ağırlık verilmelidir. Ayrıca vatandaşlık değerinin birçok değer temelinin oluşturduğu söylenebilir. Böyle bir durumda vatandaşlık değerinin, gerek içerik gerek etkinlikler gerekse ölçme değerlendirme süreçlerinde daha fazla yer almaması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

Araştırma sonucunda incelenen ders kitaplarında vatandaşlık değerinin öğrenme alanlarına göre dağılımında belirgin bir dengesizlik olduğu görülmektedir. Özellikle *Birlikte Yaşamak* ve *Yaşayan Demokrasimiz* öğrenme alanlarında vatandaşlık değerine diğer öğrenme alanlarına göre daha güçlü bir vurgu yapılırken *Teknoloji ve Sosyal Bilimler* öğrenme alanında vatandaşlık değerine yer verilmediği görülmektedir. *Evimiz Dünya*, *Ortak Mirasımız* ve *Hayatımızdaki Ekonomi* öğrenme alanlarında ise vatandaşlık değerine sınırlı ölçüde yer verildiği tespit edilmiştir. Elde edilen veriler, Aktan ve Padem (2013), Karasu Avcı ve Faiz (2018) ve Esenkuş ve Turan (2024) tarafından yapılan çalışmalarda ulaşılan sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Öğrenme alanlarına göre dağılıma genel olarak bakıldığında yeterli olup olmadığı tartışılabilir. Çünkü özellikle *Ortak Mirasımız* ve *Yaşayan Demokrasimiz* öğrenme alanları, vatandaşlık değerini kazandırabilmek adına çok müsait olan öğrenme alanları olduğu ifade edilebilir. Ancak sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer verilen öğrenme alanlarının tümü değerler eğitimi ve bu bağlamda özellikle vatandaşlık değerinin aktarılmasına müsait bir yapı arz etmektedir. Toplumsal uyumun sağlanmasında vatandaşlığın

rolü göz önüne alındığında, öğrenme alanlarında vatanseverlik temasının dengeli ve yeterli miktarda işlenmesi önem arz etmektedir.

Araştırmada ulaşılan bir diğ er sonuca göre 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda yer verilen etkinliklerde de vatanseverlik değ eri açısından bir dengesizlik olduğu görülmektedir. Vatanseverlik değ eriyle doğrudan ilişkili olan etkinlikler yalnızca *Birlikte Yaşamak*, *Yaşayan Demokrasimiz* ve *Hayatımızdaki Ekonomi*  ğrenme alanlarında yer alırken, *Evimiz Dünya*, *Ortak Mirasımız* ve *Teknoloji ve Sosyal Bilimler*  ğrenme alanlarında vatanseverlik değ eri ile ilgili herhangi bir etkinliğ  rastlanmamıştır. Elde edilen veriler vatanseverlik değ erinin etkinlik düzeyinde oldukça sınırlı kaldığını göstermektedir. Ders kitabının etkinlikler üzerinde yoğunlaştığını ve kazandırmak istediğı hedefleri genellikle etkinlikler aracılığıyla sağlamak istediğini göz önüne alacak olursak bu konuda yetersiz kaldığı söylenebilir.

Araştırma sonucunda ders kitabında her öğrenme alanının sonunda yer alan  l me ve değ erlendirme bölümleri açısından vatanseverlik değ erinin yeterli düzeyde işlenmediğı görülmüştür. Bu açıdan vatanseverlik değ erinin yalnızca *Evimiz Dünya*, *Yaşayan Demokrasimiz* ve *Hayatımızdaki Ekonomi*  ğrenme alanlarında direkt kavram olarak yer aldığı görülmektedir. Ancak, *Evimiz Dünya*  ğrenme alanında yer alan etkinliklerde vatanseverlik değ eri verilse de altında yer alan etkinlik sorularında vatanseverlik değ eriyle ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. *Yaşayan Demokrasimiz* ve *Hayatımızdaki Ekonomi*  ğrenme alanında ise etkinliklerin doğrudan vatanseverlik değ eri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ancak, elde edilen sonuçlara göre bu  l me ve değ erlendirme bölümlerinin sistematik bir yapıya sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Ders kitabının genelinde sadece vatanseverlik değ erine ağırlık verilmesi beklenemez. Ancak dengeli bir dağılım değ erler eğitimi noktasında ders kitabını daha kullanışlı hale getirecektir. Özellikle sosyal bilgiler dersinin kazandırmayı hedeflediğı amaçlara bakılırsa vatanseverlik değ erinin önemli değ erler arasında yer aldığı görülmektedir. Böyle bir durumda  l me değ erlendirme bölümlerinin de yeterli olmadığı söylenebilir. Özellikle *Ortak Mirasımız* ve *Teknoloji ve Sosyal Bilimler*  ğrenme alanlarında vatanseverlik değ erine yer verilmemesi veya kısıtlı olması dikkat çekmektedir. Özellikle *Ortak Mirasımız*  ğrenme alanında vatanseverlik değ erine yeterince yer verilmemesi öğrencilerin tarihi ve kültürel açıdan bu değ eri içselleştirme süreçlerinde önemli bir eksikliğ  yol açabilir. Benzer şekilde *Teknoloji ve Sosyal Bilimler*  ğrenme alanında da vatanseverlik değ erine yer verilmemiştir. *Teknoloji ve Sosyal Bilimler*  ğrenme alanında bu değ erin ele alınmaması, dijitalleş en dünyada teknoloji destekli açıdan içerik ve örneklerle vatanseverlik değ erinin bireylerde eksik kalmasına neden olabilir. Bu durum, iki farklı bakış açısıyla tartışılabılır. İlk olarak, her öğrenme alanının belirli hedeflere göre yapılandırıldığı göz önüne alındığında, vatanseverlik değ erine doğrudan ilişkilendirilebileceğı öğrenme alanları içerisinde yer verilmesi doğal karşılanabilir. Ancak ikinci bakış açısı, özellikle k reselleş en dünyada teknolojinin ve sosyal bilimlerin vatandaşlık bilinci, toplumsal kimlik ve milli değ erlerle olan etkisini de dikkate almayı gerektirmektedir. Genel ağlara, sosyal medyaya, kısacası teknolojiye erişimin çok kolay olduğu bir dönemde öğrencilerin bilgi kirliliğine, propagandalara ve yönlendirmelere daha açık olduğu ortadadır. Böyle bir durumda bu öğrenme alanına daha fazla ağırlık vererek öğrencilerin bilinçlenmesi yolunda katkı sağlanabilir. Araştırmadan ulaşılan sonuçlardan hareketle;

- Ders kitabı yazımında, değ erlerin farklı öğrenme alanlarına dengeli dağılımı sağlanmalıdır.
- Vatanseverlik değ eri, sadece içerikte değil; etkinlik ve kitapta yer verilen değ er bölümleriyle desteklenmelidir.
- Vatanseverlik değ eriyle ilgili görsellerin  ğrenci etkileşimini artıracak şekilde yapılandırılması  nerilmektedir.

 IKAR  ATIşMASI BEYANI

Yazarlar aralarında  ıkar  atişması olmadığını "The authors declare that they have no conflict of interest" beyan ederler.

EXTENDED SUMMARY

REFLECTION OF THE VALUE OF PATRIOTISM IN THE 2024 SOCIAL STUDIES CURRICULUM IN THE 5TH GRADE SOCIAL STUDIES TEXTBOOK**INTRODUCTION**

Values are fundamental components of social life, shaping individuals' emotions, thoughts, and behaviors, and functioning as guiding beliefs that influence decisions, cultural orientation, and daily practices (TDK, 2019; Erdem, 2003; Özgener, 2004; Robbins, 1994). Recognized as teachable elements, values are transmitted through planned instructional processes referred to as values education, which supports individuals' adaptation to society and contributes to cultural continuity and national consciousness (Doğan, 2007; Keskin, 2008; Kiriş & Ablak, 2023). In educational contexts, values education plays a critical role in individual and societal development, fostering ethically responsible citizens capable of informed decision making.

Social studies education aims to equip students with knowledge of history, geography, and culture while also cultivating democratic awareness, social responsibility, and value-based behavior (Rokeach, 1973; Schwartz, 1992). Within this framework, the course is considered an effective medium for instilling universal and national values, including national identity, respect, responsibility, and citizenship consciousness (Demircioğlu & Tokdemir, 2008; Avcı, İbret & Karasu Avcı, 2017). Among these, patriotism holds a central place as a value associated with devotion to one's country and society, historically reinforced by the Turkish nation's struggles for independence and symbolized through Atatürk's principles and reforms.

Given its pedagogical structure, the social studies course and its textbooks constitute primary tools for fostering patriotism. However, despite existing literature on patriotism in social studies (e.g., Karagözoğlu, 2018; Tarhan & Memişoğlu, 2021; Esenkuş & Turan, 2024), no research has examined its representation in textbooks prepared under the 2024 Social Studies Curriculum. Addressing this gap, the present study analyzes how patriotism is reflected in 5th grade social studies textbooks (Volumes 1 and 2) in terms of content, activities, and assessment practices.

METHOD

This research was designed as a qualitative study based on document analysis. The primary data source consists of the 5th grade Social Studies textbooks (Volumes 1 and 2) prepared by the Ministry of National Education within the scope of the "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" and approved as instructional materials for the 2024–2025 academic year by the Board of Education and Discipline (decisions dated 17.07.2024/No. 110460159 and 24.06.2019/No. 15). Edited by Assoc. Prof. Fatma Torun, Assoc. Prof. İbrahim Turan, and Assist. Prof. Hamide Kılıç, these textbooks were examined to identify how the value of patriotism is reflected throughout the instructional content. Accordingly, written texts (narratives, informative passages, conceptual explanations), activities (discussion, drama, question–answer, project tasks), visuals (illustrations, photographs, maps, graphics), and assessment–evaluation sections were systematically reviewed.

The research process was guided by the five-stage document analysis model proposed by Yıldırım and Şimşek (2021). First, documents relevant to the research problem were identified and collected. Second, their authenticity, originality, and contextual relevance were evaluated. Third, the content of the documents was read, categorized, and coded to obtain meaningful patterns. Fourth, thematic classification and comparative analysis techniques were applied to reveal how patriotism is represented within the textbooks. Finally, the data obtained from the analysis were interpreted in line with the research objectives and associated with existing findings in the literature. Descriptive analysis was used to analyze the data, as it allows for the detailed presentation of the phenomenon and supports a comprehensive understanding of its characteristics (Büyüköztürk et al., 2008). Through this method, the study sought to describe the frequency, context, and pedagogical function of patriotism within the 5th grade Social Studies textbooks.

RESULTS AND DISCUSSION

The analysis of the 2024 5th grade Social Studies textbooks (Volumes 1 and 2) indicates that the value of patriotism is represented across instructional components with notable inconsistency. Examination of the content by learning domains shows that patriotism appears most frequently in *Birlikte Yaşamak* (f=29) and *Yaşayan Demokrasimiz* (f=27), where historical narratives, cultural identity, national sovereignty, and Atatürk's principles are prominently featured. Moderate representation is found in *Evimiz Dünya* and *Ortak Mirasımız* (f=11 each), with references centered on cultural heritage, collective memory, and symbolic expressions of national belonging. In contrast, *Hayatımızdaki Ekonomi* (f=4) includes limited connections between patriotism and economic independence, while *Teknoloji ve Sosyal Bilimler* contains no references to the value (f=0). This pattern suggests that patriotism is approached largely through traditional frameworks, particularly national struggle and republican history, while contemporary dimensions such as technological citizenship and global digital interaction remain absent.

Examples from the content reinforce the historical emphasis: depictions of the Turkish Independence War, the establishment of the Republic, and national symbols such as the flag and the National Anthem provide direct and emotionally charged representations of patriotism. These cases align with existing research (Aktan & Padem, 2013; Karasu Avcı & Faiz, 2018; Esenkuş & Turan, 2024), which identifies a similar reliance on historical-nationalist narratives in value education. However, given that all learning domains are structurally suitable for value integration, the distribution observed in the textbooks reflects a missed opportunity for holistic value transmission.

In the analysis of activities, patriotism appears only three times (f=3), within *Birlikte Yaşamak*, *Yaşayan Demokrasimiz*, and *Hayatımızdaki Ekonomi*. These activities encourage cultural awareness, civic responsibility, and environmental protection as forms of patriotic behavior. Nevertheless, the absence of such activities in the remaining learning domains weakens the experiential dimension of value learning. Since activities are central to student-centered pedagogy in social studies, this limitation undermines the acquisition of patriotism as an applied and internalized value rather than a purely theoretical construct.

Similarly, assessment and evaluation sections include only five references to patriotism (f=5). While some items demonstrate alignment between value indicators and task prompts, others list patriotism without supporting content, resulting in a superficial relationship between the value and its measurement. The inconsistency of assessment practices suggests that value acquisition is not systematically reinforced across instructional stages.

Overall, the findings reveal that although patriotism is visibly present in the textbooks, its pedagogical integration lacks balance, depth, and contextual diversity. The disproportionate emphasis on certain learning domains, minimal activity-based representation, and inconsistent assessment alignment indicate a fragmented approach. To support meaningful value acquisition, patriotism should be addressed through a broader range of contexts—including digital citizenship, economic participation, and global awareness—reflecting its role not only as a historical legacy but also as a contemporary civic competence.

Pedagogical Implications

The findings of this study indicate that the representation of patriotism in the 2024 5th grade Social Studies textbook is unevenly distributed across learning domains, limiting the coherence of value-based instruction. Therefore, it is recommended that future textbook development ensure a balanced and systematic placement of values across units to support conceptual continuity. Patriotism should not be confined to textual content but reinforced through activities, assessment practices, and value indicators that encourage students to apply the concept in meaningful contexts. Visual materials should be redesigned to function as pedagogical tools that foster cognitive and emotional engagement rather than passive illustrations. Furthermore, linking patriotism to contemporary contexts—such as environmental responsibility, economic participation, and digital citizenship—may enhance students' internalization of the value and strengthen its relevance for modern civic life.

KAYNAKÇA

- AKSOY, B., KILCAN, B., & BİLGİNER, R. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan vatanseverlik değerine yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi*. Presented at the International Symposium on Social Studies Education VII, Kırşehir.
- Aktan, O., ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asian Journal of Instruction (E-AJI)*, 1(2), 44-55.
- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Avcı, A. A., İbret, B. Ü., Ve Karasu Avcı, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 16(4), 1558–1574. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342974>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (14.baskı). Ankara: Pegem.
- Çam, L., ve Yıldırım, S. G. (2025). Ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık değerine ilişkin metaforik algıları. *Millî Eğitim*, 54(245), 509–546.
- Demircioğlu, İ. H., ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69–88.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar* (7. baskı). Ankara: Pegem.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 55–72.
- Esenkuş, A., ve Turan, R. (2024). Sosyal bilgiler ders kitaplarında vatandaşlık değerine yer verilme durumu. *Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 54–82.
- Gömlüksiz, N. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği. S. Ayhan (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 727–741). İstanbul: Dem.
- Güçlü, H. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık değerinin kazandırılmasında kadın kahramanların yaşam öykülerinin kullanılması. *International Journal of Field Education*, 4(2), 97–110.
- Karasu Avcı, E. ve Faiz, M. (2018) 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kiriş, M., ve Ablak, S. (2023). Sivaslı halk ozanı Serdarî’nin şiirlerinin kök değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 7(2), 320–340.
- Metin, B., Oran, M., ve Karaderili, Ş. (2019). Ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık değeri kazanım düzeylerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 109–127.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEBa]. (2024). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5 ders kitabı (1.kitap). Ankara: Korza.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEBb]. (2024). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5 ders kitabı (2.kitap). Ankara: Korza.
- Özgener, Ş. (2004). *İş ahlakının temelleri: Yönetmel bir yaklaşım*. Ankara: Nobel.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.
- Robbins, S. (1994). *Örgütsel davranışın temelleri* (S. A. Öztürk, Çev.). San Diego State University: Prentice-Hall International, Inc.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1–65. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)
- Tarhan, E., ve Memişoğlu, H. (2021). Vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(3), 235–252.
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2019). *Büyük Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.